

OD REDAKCJI

24 marca 2021 r. przypadła setna rocznica urodzin Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego. Warto w związku z tym w kolejnym – XVII – numerze „Studiów Pastoralnych” przypomnieć Teologa i Duszpasterza, który w swej twórczości naukowej oraz charyzmatycznych intuicjach niewątpliwie wyprzedził swoją epokę¹. Wydaje się to tym pilniejsze, im bardziej sytuacja religijno-moralna ukazuje się jako „pandemiczny” znak czasu, domagający się podjęcia z nową gorliwością, nowymi metodami i w nowy sposób wyzwań stojących przed polskim (i nie tylko) Kościołem². Bieżący numer „Studiów Pastoralnych”, zatytułowany: *Franciszek Blachnicki – teolog i duszpasterz*, pragnie ukazać jego postać w szerokim spektrum jego działalności, w różnych okresach jego życia.

Dział „Artykuły” rozpoczyna tekst ks. Henryka Olszara oraz Bartosza Żołnierczyka pt. *Doskonalenie siebie czy doskonalenie wiary?* W artykule znajdują się seminaryjne przemyślenia Franciszka Blachnickiego w drodze do kapłaństwa. Z kolei w głębię dziedzictwa duchowego Założyciela Ruchu Światło-Życie wprowadza artykuł ks. Przemysława Sawy pt. *Współczesna duchowość katolicka w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego. Konteksty, komponenty, aktualność*. Z przepracowanej naukowo eklezjologicznej dedukcji teologii pastoralnej jako teologii żywego Kościoła wynika głęboko przemyślany program odnowy zbawczej posługi Kościoła. Ów „zwrot kopernikański” w duszpasterstwie ukazuje artykuł ks. Bogdana Bieli pt. *Koncepcja „cura pastoralis” w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego*. Z kolei związaną ściśle z koncepcją duszpasterstwa problematykę katechetyczną podejmują dwaj autorzy: ks. Kazimierz Misiaszek w artykule *Katecheza w funkcji budowania Kościoła według ks. Franciszka Blachnickiego* oraz ks. Roman Buchta, który na zadania katechetyczno-duszpasterskie wskazane przez ks. F. Blachnickiego w *Katechumenacie na dzisiaj*

¹ Bezdyskusyjne wydaje się stwierdzenie, że ks. F. Blachnicki „był największym polskim teologiem pastorałistą XX wieku. Był wielkim wizjonerem, wręcz prorokiem. Na początku XXI stulecia jego wizja Kościoła jest tak samo aktualna, jak wówczas, gdy wygłaszał swoje konferencje (z przedmowy Z. Nosowskiego do książki F. Blachnickiego *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Krościenko 2002, s. 8). Kardynał Karol Wojtyła miał się wyrazić: „Nie wiemy jeszcze, co Kościół w Polsce zawdzięcza temu człowiekowi” (G. Wilczyńska, *Pamięci Ojca*, „Oaza. Pismo Ruchu Światło-Życie” 35[1998], s. 6). Z drugiej strony zastanawiający jest fakt, że „nasi pastorałiści zaciągnęli całun milczenia nad dziełem i trumną, już to nie nawiązując do «ważnej systematyzacji merytorycznej i metodologicznej teologii pastoralnej» (Cz. S. Bartnik), której dokonał Ksiądz Blachnicki, już to nie rozwijając na przykład propozycji dotyczących struktury przedmiotu eklezjologii pastoralnej [...]». Można nawet powiedzieć, że nie podnosi się jej znaczenia i nie rozwija się” (M. Marczewski, *Posługa zbawcza Kościoła w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego*, Lublin 2000, s. 94, 96).

² Por. P. Sawa, *Wyzwania dla Kościoła w Polsce. Teologiczno-pastoralna refleksja w kontekście epidemii*, „Studia Pastoralne” 16(2020), s. 15-35.

szą godzinę próbuje spojrzeć z perspektywy minionego półwiecza. Ważny dla ks. Blachnickiego temat wolności i wyzwolenia podejmuje ks. Jan Mikulski w artykule pt. *Znaczenie poznania prawdy w Duchu Świętym w procesie wyzwolenia – w ujęciu ks. F. Blachnickiego*. Z tym zagadnieniem ściśle związany jest artykuł ks. Henryka Bolczyka pt. *Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów – ostatnie dzieło życia ks. Franciszka Blachnickiego*. Z kolei ostatnie lata życia ks. Blachnickiego spędzone na obczyźnie opisuje ks. Jacek Herma, bezpośredni świadek, w artykule: *Prorok na wygnaniu. Ksiądz Franciszek Blachnicki na Zachodzie w latach 1981–1987*. Do XVII numeru „Studiów Pastoralnych” włączone zostały także dwa artykuły, które nie mają bezpośredniego związku z postacią ks. Blachnickiego, ale w jakiś sposób wpisują się w jego postrzeganie teologii i życia Kościoła *hic et nunc*. Pierwszy z nich to artykuł ks. Krzysztofa Witko pt. *Le cardinal Jean Danielou (1905–1974). Un penseur catholique pour notre temps*, drugi natomiast to tekst ks. Macieja Ostrowskiego pt. *Parafia wspólnotą otwartą na migrantów*.

W kolejnym dziale niniejszego numeru, zatytułowanym „Materiały”, znajduje się siedem opracowań. Otwiera go tekst Marka Marczewskiego pt. *Eklezjologia pastoralna*. Ukazuje on oryginalną koncepcję ks. Blachnickiego dotyczącą teologii pastoralnej jako przedmiotu teologicznego. Od strony bardziej praktycznej podejmuje ten wątek ks. Marek Sędek w artykule pt. *Rozwój myśli eklezjologicznej ks. F. Blachnickiego. Refleksje pastoralne*. Z kolei ks. Tomasz Przybyła przedstawi *Psychologiczne podstawy metody systemu stopni szkoleniowo-wychowawczych w pracy wychowawczej z ministrantami w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego*. Autorzy czterech ostatnich artykułów podejmują następujące tematy: *Note sur l'expression ecclésiale de la foi chrétienne* (ks. Krzysztof Witko); *Rytuał domowy na Wielki Tydzień w czasie epidemii. Refleksja teologiczna i propozycja praktyczna* (ks. Antoni Bartoszek), *Obraz Maryi w „Kazaniach o Najświętszej Maryi Pannie” św. Bernarda z Clairvaux* (ks. Adrian Łukowicz) oraz *Udział Antoniego Baraniaka w pracach Konferencji Episkopatu Polski i jej komisji specjalistycznych (1951–1977)* (Michał Białkowski). Ostatni artykuł kontynuuje cykl podjęty w poprzednich numerach „Studiów Pastoralnych”, opisujący udział wybitnych polskich hierarchów w pracach Konferencji Episkopatu Polski.

Zamieszczone w niniejszym tomie „Studiów Pastoralnych” recenzje i omówienia dotyczą następujących publikacji: *Diakonat stały w Kościele w Polsce. Historia – teologia – wyzwania*, t. 1; *Diakonat stały w Kościele w Polsce. Powołanie – posługa – duchowość*, t. 2, red. W. Rozynekowski (Eugeniusz Sakowicz); *Kościół i człowiek*, red. Andrzej A. Napiórkowski (Eugeniusz Sakowicz); ks. Jerzy Kostorz, Zdzisław Pytka, Piotr Bechta, *Katechizm dla średniozaawansowanych* (ks. Roman Buchta); *Motywacja w sporcie, edukacji i życiu. Olimpiada wiedzy i wartości w sporcie*, red. Zbigniew Borysiuk, Jerzy Kostorz (ks. Roman

Buchta); ks. Andrzej Muszala, *Dekalog wolnego człowieka. Ksiądz Franciszek Blachnicki* (ks. Bogdan Biela).

W 1977 r. ks. Blachnicki zainicjował sympozja poświęcone odnowie parafii. Ich celem było wspieranie od strony pastoralnej osób świeckich i duchownych zaangażowanych w odnowę posoborowej parafii. Siedemnasty zeszyt „Studiów Pastoralnych” zamyka sprawozdanie z 29. Ogólnopolskiego Sympozjum „Koinonia”, które odbyło się w Spale w dniach 12-15 października 2020 r. pod hasłem: „*Życie oddałem za Kościół*” – *nawrócenie pastoralne. W setną rocznicę urodzin ks. Franciszka Blachnickiego* (ks. Bogdan Biela).

W celu lepszej percepcji tekstów zamieszczonych w siedemnastym numerze „Studiów Pastoralnych” warto także zapoznać się z zarysem życiorysu Sługi Bożego. Franciszek Blachnicki urodził się w Rybniku na Górnym Śląsku w rodzinie wielodzietnej, jako siódme dziecko pielęgniarza Józefa Blachnickiego i Marii z domu Miller. W dzieciństwie – jak wspominał – doświadczył szczególnej opieki Opatrzności Bożej. Podczas walk powstańczych, jako kilkutygodniowe niemowlę, pozostał sam w domu, z którego ewakuowano jego rodzinę. Przypadkowo jeden z powstańców wrócił się i odniósł go do rodziny. Później, przed podjęciem nauki w szkole podstawowej, został wyciągnięty ze studni, do której wpadł, bawiąc się z bratem, przez sąsiada, który zaniósł go do szpitala, gdzie spędził kilka tygodni. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Orzeszu, a potem w Tarnowskich Górach, dokąd przeprowadziła się jego rodzina. Po jej ukończeniu kontynuował naukę w Państwowym Gimnazjum Męskim im. Jana Opolskiego, wstępując w nim do harcerstwa. Doświadczenia z harcerstwa, takie jak: mały zastęp czy wychowanie do abstynencji, wykorzystał później, tworząc Ruch Światło-Życie. Zauważył, jak ważna jest mała grupa dobrze znających się ludzi i uznał ją za podstawową w formacji młodego człowieka. W 1938 r. przystąpił do egzaminu maturalnego, otrzymując świadectwo dojrzałości. We wrześniu tegoż roku rozpoczął służbę wojskową na Kursie Podchorążych Rezerwy w Katowicach.

Uczestnicząc w kampanii wrześniowej, 20 września 1939 r. dostał się do niewoli niemieckiej. Podjął udaną próbę ucieczki. Po powrocie do Tarnowskich Gór rozpoczął działalność konspiracyjną jako komendant oddziału. 27 kwietnia 1940 r. w Zawichoście został ujęty przez Gestapo i aresztowany, a następnie wywieziony do niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz, gdzie przybył 26 czerwca 1940 r., otrzymując numer obozowy 1201. W KL Auschwitz przebywał przez czternaście miesięcy, z czego dziewięć miesięcy w kompanii karnej w bloku 13 i prawie miesiąc w bunkrze, w którym potem zginął o. Maksymilian Kolbe. We wrześniu 1941 r. przewieziony został do więzienia śledczego w Zabrze, a potem do Katowic. 30 marca 1942 r. zapadł wyrok skazujący go na karę śmierci przez ścięcie gilotyną za działalność konspiracyjną przeciw Trzeciej Rzeszy. Oczekując w katowickim więzieniu na wykonanie wyroku, 17 czerwca przeżył swoje nawrócenie.

W testamencie, który napisał w czerwcu 1986 r., w 44. rocznicę tego wydarzenia, stwierdził: „*Rzeczywistość wiary – od tamtej chwili, bez przerwy przez 44 lata, określa całą dynamikę mego życia i jest we mnie «źródłem wody wytryskującej ku życiu wiecznemu».* Nigdy w tym okresie nie przeżywałem wątpliwości co do wiary i nigdy nie miałem innych celów i dążeń, zainteresowań, poza wynikającymi z wiary i skierowanymi ku Ojcu przez Syna w Duchu Świętym, w realizacji wielkiego planu zbawienia. Wszystkie decyzje były podejmowane z motywacji wiary. Wiarę przy tym zawsze pojmowałem jako decyzję osoby, polegającą na oddaniu siebie, i moje zaangażowanie – przynajmniej na płaszczyźnie intencji – było niepodzielne”³.

Wydarzenie to – jak wspominał – było jednym z najważniejszych w jego życiu. 14 sierpnia 1942 r., po prawie pięciu miesiącach, które spędził w celi śmierci, został ułaskawiony, a karę śmierci zamieniono mu na karę dziesięciu lat ciężkiego więzienia, którą miał odbyć po zakończeniu wojny. Jego ułaskawienie jest jedynym znanym przypadkiem niewykonania przez hitlerowców na harcerzu orzeczonej kary śmierci. W tym czasie miał przebywać w obozach pracy. Przez następne lata, aż do 17 kwietnia 1945 r., kiedy został uwolniony przez armię amerykańską, przebywał w hitlerowskich obozach i więzieniach w Raciborzu, Rawiczu, Börgermoor, Zwickau i Lengenfeldzie.

Po zakończeniu II wojny światowej wrócił 20 lipca 1945 r. do Tarnowskich Gór, a 6 sierpnia wstąpił do Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Świecenia kapłańskie otrzymał z rąk biskupa Stanisława Adamskiego 25 czerwca 1950 r. w kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Katowicach. Następnie pracował jako wikariusz w parafiach: św. Marii Magdaleny w Tychach, MB Królowej Różańca Świętego w Łaziskach Górnych, św. Jerzego w Rydułtowach, św. Marii Magdaleny w Cieszynie i św. Bartłomieja w Bieruniu Starym. W 1954 r. po raz pierwszy odbyły się rekolekcje Oazy Dzieci Bożych metodą rekolekcji zamkniętych. W latach 1954–1956, w okresie wysiedleń biskupów śląskich, uczestniczył w pracach tajnej kurii biskupiej w Katowicach. W październiku 1956 r. angażował się w organizację ich powrotu do diecezji, a potem działał w Referacie Duszpasterskim Kurii Diecezjalnej w Katowicach oraz w redakcji tygodnika katolickiego „Gość Niedzielny”. W 1957 r. zorganizował i prowadził społeczną inicjatywę przeciwalkoholową pod nazwą: *Krucjata Wstrzemięźliwości*. W działalność tę zaangażowanych było blisko tysiąc kapłanów katolickich i ponad sto tysięcy osób świeckich. Ówczesne władze nie tolerowały jednak tego typu działań i 29 sierpnia 1960 r. inicjatywa ta została zlikwidowana. W odpowiedzi na to ks. Franciszek napisał *Memoriał w sprawie likwidacji Krucjaty Wstrzemięźliwości* wysłany do centralnych władz państwowych i kościelnych oraz mediów, krytykując w nim prześladowanie Kościoła katolickiego w Polsce. W marcu 1961 r. ks. Franciszek został aresztowany

³ F. Błachnicki, *Myśli, wyznania, testament*, opr. A. Oleszczuk, A. Wojnowski, Lublin 2002, s. 292.

pod zarzutem wydawania nielegalnych druków i „rozpowszechniania fałszywych wiadomości o rzekomym prześladowaniu Kościoła w Polsce”. Spędził ponad cztery miesiące w areszcie w Katowicach (w tym samym, w którym podczas okupacji przeżył swoje nawrócenie). Został skazany na trzynaście miesięcy więzienia w zawieszeniu na trzy lata.

W październiku 1961 r. rozpoczął studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1963 r. otrzymał licencjat na podstawie pracy: *Metoda przeżyciowo-wychowawcza dziecięcych rekolekcji zamkniętych*, a w 1965 – doktorat, po przedłożeniu rozprawy: *Pośrednictwo zbawcze Kościoła w ujęciu Franciszka Ksawerego Arnolda. Problem zasady formalnej teologii pastoralnej*. W latach 1964–1972 pracował na KUL-u w charakterze asystenta i adiunkta. Współorganizował Instytut Teologii Pastoralnej. Wypracował, w oparciu o naukę Soboru Watykańskiego II, personalistyczno-eklezyjologiczną koncepcję teologii pastoralnej, a także koncepcję i podwaliny metodologiczne pod katechetykę fundamentalną i teologię pastoralną ogólną. W roku 1973, po przedłożeniu rozprawy: *Eklezyjologiczna dedukcja teologii pastoralnej*, otrzymał stopień doktora habilitowanego teologii pastoralnej (nieuznany przez Ministerstwo Oświaty). W latach 1964–80 prowadził ożywioną działalność w zakresie posoborowej odnowy liturgii w Polsce. Założył Lubelski Zespół Liturgistów oraz Krajowy Ośrodek Formacji Liturgicznej, a w nim w roku 1973 – Studium Formacji Pastoralno-Liturgicznej dla księży. W latach 1965–1976 redagował „Biuletyn Odnowy Liturgii” w „Collectanea Theologica”. Jako Krajowy Duszpasterz Służby Liturgicznej (od 1967 r.) wypracował koncepcję i metody posoborowej formacji służby liturgicznej.

W 1963 r. na nowo podjął się prowadzenia rekolekcji oazowych, jako skutecznej metody „pedagogii nowego człowieka”. Metodę 15-dniowych rekolekcji przeżyciowych zastosował stopniowo do różnych grup – młodzieży, dorosłych i rodzin. Z biegiem czasu z oaz rozwinął się Ruch Żywego Kościoła, zwany od 1976 r. Ruchem Światło-Życie. W 1979 r. zainicjował Krucjatę Wyzwolenia Człowieka, której celem jest przewyciężanie alkoholizmu oraz innych zniewoleń współczesnego człowieka. W 1980 r. stworzył Plan Wielkiej Ewangelizacji *Ad Christum Redemptorem*, w celu dotarcia z Dobrą Nowiną do każdego człowieka w Polsce. Mimo licznych zakazów i szykan ze strony władz komunistycznych RŚŻ stał się fenomenem socjologicznym w całym tzw. bloku wschodnim, systematycznie się rozwijając (od ok. 30 grup oazowych i 1500 uczestników w roku 1969 do ok. 1500 grup i 45000 uczestników oraz ok. 500 kręgów rodzin po 5-7 małżeństw w Domowym Kościele w roku 1981; w czasie stanu wojennego – dalszy wzrost do ok. 77000 uczestników w 1987 r.). Ruch przyjął się także w Czechach, na Słowacji, w Niemczech, w Boliwii, na Ukrainie i na Białorusi.

W czasach Solidarności (1980–1981) ks. Blachnicki założył Niezależną Chrześcijańską Służbę Społeczną, stawiającą sobie za cel krzewienie chrześcijańskiej nauki społecznej i ruchu wyzwolenia bez przemocy, w myśl programu: „Prawda

– Krzyż – Wyzwolenie”. 10 grudnia 1981 r. wyjechał do Rzymu, by kontynuować prace zapoczątkowane przez I Międzynarodowy Kongres Ruchów Odnowy w Kościele. Tam zastał go stan wojenny. Nie mogąc wrócić do kraju, w roku 1982 osiadł w ośrodku polskim „*Marianum*” w Carlsbergu w RFN i rozpoczął organizowanie Międzynarodowego Centrum Ewangelizacji Światło-Życie. Kontynuując pracę społeczno-wyzwoleńczą, wydawał biuletyn „Prawda – Krzyż – Wyzwolenie”, a w czerwcu 1982 r. założył Chrześcijańską Służbę Wyzwolenia Narodów – stowarzyszenie skupiające Polaków i przedstawicieli innych narodów Europy Środkowo-Wschodniej wokół idei suwerenności wewnętrznej i jedności narodów w walce o wyzwolenie. Za tę działalność społeczno-wyzwoleńczą był szykanowany i represjonowany przez władze państwowe oraz oczerniany w środkach społecznego przekazu w PRL. Jeszcze w Polsce, a potem także za granicą, nawiązywał kontakty ekumeniczne oraz z różnymi ruchami odnowy. Zmarł nagle w Carlsbergu 27 lutego 1987 r.

Książd Blachnicki pozostawił bogaty dorobek naukowy, popularnonaukowy i acetyczno-formacyjny. Bibliografia zawiera ponad 800 pozycji. Obejmuje ona: prace opublikowane w postaci książek, artykuły w czasopismach naukowych, materiały formacyjne Krajowego Duszpasterstwa Służby Liturgicznej i Ruchu Światło-Życie, maszynopisy referatów, opracowania niektórych ustnych wypowiedzi (zachowało się ponad 850 kaset z konferencjami i homiliami w zapisie magnetofonowym). Książd Blachnicki jest ojcem duchowym dla Ruchu Światło-Życie i dla związanych z ruchem wspólnot życia konsekrowanego: żeńskiej – Wspólnoty Niepokalanej Matki Kościoła oraz męskiej – Wspólnoty Chrystusa Sługi. Jan Paweł II po otrzymaniu wiadomości o śmierci ks. Blachnickiego określił go w swoim telegramie jako „gorliwego apostoła wewnętrznej odnowy człowieka” i „gwałtownika królestwa Bożego”. 17 lutego 1994 r. odznaczono go pośmiertnie Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, zaś 5 maja 1995 r. otrzymał Krzyż Oświęcimski. 1 kwietnia 2000 r. pośmiertne szczątki Sługi Bożego zostały sprowadzone z Carlsbergu do centrum Ruchu Światło-Życie w Krościenku n/Dunajcem. 9 grudnia 1995 r. w Katowicach rozpoczął się jego proces beatyfikacyjny. 23 listopada 2001 r. zakończył się diecezjalny etap procesu beatyfikacyjnego. W dniu 30 września 2015 r. papież Franciszek podpisał dekret o heroicznosci cnót Sługi Bożego⁴.

⁴ Zob. *Gorliwy apostoł wewnętrznej odnowy człowieka. Materiały z sympozjum poświęcone go Założycielowi Ruchu Światło-Życie* (Lublin, 5-6 października 1987 r.), oprac. G. Wilczyńska, b.m.w. 1988; *Odważny wiarą. Ks. Franciszek Blachnicki w naszej pamięci*, oprac. taż, Lublin 1992; *Człowiek wiary konsekwentnej*, oprac. taż, Lublin 1997; *Bibliografia prac ks. Franciszka Blachnickiego*, oprac. taż, Krościenko 2002; H. Bolczyk, *Życie i charyzmat ks. Franciszka Blachnickiego, założyciela Ruchu Światło-Życie*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 45(1998) z. 8, s. 7-29; M. Paluch, *Zarys historii Ruchu Światło-Życie*, Lublin–Kraków 1998; B. Biela, *Blachnicki Franciszek*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. r. Kamiński, Lublin 2006, s. 112-114; A. Wodarczyk, *Prorok Żywego Kościoła. Ks. Franciszek Blachnicki (1921–1987) – życie i działalność*, Katowice 2008.

„Ks. Franciszek uczył, że wiara w Jezusa Chrystusa powinna mieć charakter integralny – całościowy. Chrześcijaństwo ma przenikać wszystkie sfery życia: osobistą, rodzinną, zawodową, towarzyską, społeczną i polityczną. Dwumilionowa armia wychowanków Ruchu Światło-Życie zmieniała Polskę, ale czy pokolenie jego uczniów zdoła odpowiedzieć na obecne wyzwania? Jean Guitton, francuski filozof i teolog, napisał: «Mistrzowie są nieskalani, lecz śniegi topnieją wraz z pierwszą generacją uczniów». Oby w tym przypadku nie miał racji”⁵.

ks. Bogdan Biela

⁵ J. Pospieszalski, *Ks. Blachnicki – mistrz nieskalany*, „Sieci” 8(2021), s. 96.